

VIERING VAN DE ZONDAG IN DE MARANATHAKERK

zondag 16 juni 2019

1^e na Pinksteren - Trinitatis

ds. Martine Nijveld

INLEIDING OP DE LEZINGEN

Drie weken terug vierden we een dienst rond Hooglied.

Musica Poëtica bracht een stuk van Buxtehude ten gehore bij Hooglied 2.

En ook de rest van die dienst stond in het teken van dit hoge lied op de liefde.

Vandaag lezen we nogmaals uit Hooglied.

Als u meeleest, zie u er regieaanwijzingen bij staan: hier zingt de één, daar de ander, daar een koor van stemmen, van meisjes.

Hooglied is een lied dat je samen zingt.

En onze tweede lezing, uit de brief van Paulus aan de Romeinen, cirkelt ook al rond de liefde.

LEZING: Hooglied 5: 1c t/m 6:1 (Nieuwe Bijbelvertaling 2004)

LEZING: Romeinen 12: 9 t/m 17 (Naardense Bijbel)

PREEK

Gemeente van Jezus Christus,

drie weken terug lazen we uit Hooglied.

Wellicht was u erbij, wellicht ook niet.

Ik heb toen o.a. verteld hoe er in de geschiedenis met dit bijbelboek is omgegaan.

Het is een boek dat in de traditie velerlei uitleg gekend heeft:

vaak werd gezegd dat je het zou moeten lezen als een boek over de liefde van God voor mensen, voor zijn volk, of over de liefde van Christus voor de kerk, of voor de ziel.

Waar we vandaag horen: 'Hoor, mijn lief klopt aan',

dan zouden we dat blijkbaar moeten horen als de kloep van de Eeuwige op de deur van ons hart, van ons leven.

Later kwam er meer ruimte voor het lezen van Hooglied als lied

over de aardse lijfelijke liefelijke tederheid tussen mensen, over lust en liefde, verlangen en hartstocht.

Lees maar wat er staat,

lees, leef, geniet...

Waarbij iemand alert opmerkte:

juist de mensen die de bijbel graag letterlijk lezen,

willen het Hooglied symbolisch lezen;

en zij die de bijbel graag meer symbolisch lezen,

willen het Hooglied juist zo letterlijk mogelijk lezen.

Daar zit toch wel een zekere humor in.

Dat het gaat over de lieve lijfelijke tederheid tussen mensen

is trouwens in het hoofdstuk van vandaag wel heel helder.

We hoorden het:

alles aan de geliefde wordt bezongen,

het hele lichaam
wordt langsgegaan:
hoofd, haar, ogen, wangen, lippen,
armen, buik, benen, voeten,
alles aan mijn lief is bekoorlijk.
Wij zouden het misschien anders zeggen,
niet spreken van lokken als dadelrossen, wangen als balsemtuinen,
buik als een plaat van ivoor. Maar het is poëzie en als poëzie laat
het genoeg ruimte je te laten inspireren en
je eigen woorden te zoeken
en te vinden.
Van hoofd tot voeten wordt de geliefde bewonderd.
Alles één voor één opgesomd,
een lied dat telkens nieuw kan zijn, niet hoeft te vervelen,
zo mooi kan het zijn, de geliefde wordt
echt gezien, jij jij jij.
En zo gaat dat in het boek Hooglied over en weer,
gelijkwaardig, evenwichtig.
'Wend toch je ogen van me af, ik
word er helemaal door verward',
herdicht Judith Herzberg in haar 27 liefdesliedjes
bij het Hooglied, en elders dicht ze:
'Plezier heeft de vorm
van jouw lichaam gekregen'.
Taal zoeken, elkaar aftasten.
De ander leren kennen, jezelf laten kennen.
Ik voor jou, jij voor mij.
Liefkozende woorden van top tot teen.

(...)

Ik moest er aan denken hoe we op de middelbare school
boekbesprekingen moesten schrijven of soms ook houden voor de klas.
Eén van de dingen die we dan moesten benoemen,
was wat volgens ons het thema was
van dit boek.
En heel vaak klonk dan:
het thema van dit boek is LIEFDE.

LIEFDE is het thema van Hooglied.
Dat mag helder zijn! Moet er nog meer over gezegd?

Je kunt aan alles merken dat dit bijbelboek hoort bij de zgn. Geschriften in de bijbel.
In de joodse traditie deelt men het Oude Testament, Tenach, in
in drie delen: Tora, Profeten, Geschriften.
Deel één: de Tora, de eerste 5 boeken,
Genesis tot en met Deuteronomium, basis, leefregels, boeken
over hoe het leven op de aarde, het samenleven in het land bedoeld zijn,
contouren geschetst van een rijk van vrede en recht.
Zo kan het! We kunnen het!
In het tweede deel ontmoeten we de profeten, de boeken waarin we opgeroepen worden
die leefregels van de Eeuwige niet te vergeten. Boeken met appèl, kritiek, dromend
en drammen houden profeten ons bij de les.
En het derde deel zijn de Geschriften, boeken als Spreuken en Prediker, levenswijsheid,
Psalmen en Ruth, feestrollen, klaagliederen, Job, hoe leef je eigenlijk je leven

op basis van Wet en Profeten, hoe doe je dat, gewoon elke dag, als mens onder de mensen, als mens onder de zon,
hoe maak je keuzes, hoe blijf je staande, hoe werk je, hoe ben je?
In het leven met haar gewonigheden en lastigheden?
Met alle gepuzzel?
De boeken uit dit derde deel van het Eerste Testament gaan, zou je kunnen zeggen,
over dat gewone leven.
Ook Hooglied gaat, zingend over de liefde,
over dat gewone leven...

Want het is een hóóg lied, maar niet zo hoog dat het
hoog verheven is boven het alledaagse, je ontdekt dat het
gaat over schoonheid en geluk, over vrijen en verlangen,
maar ook over zoeken, ongeduld, onbegrip, boosheid, vechten,
misverstanden, zoeken, vinden, zoeken, niet vinden,
ontredde, verdriet, wanhoop,
droom, desillusie, angst, geborgenheid, twijfel, schuld, extase,
eenzaamheid, woede, vreugde,
over toppen en dalen.
Over alles wat mensen over liefde
kunnen vertellen.
We worden gekend, kunnen onszelf erin herkennen.
Het ene moment kan het geluk niet meer stuk,
het andere moment is de geliefde verdwenen, weg,
een breuk lijkt onafwendbaar,
we horen het in het hoofdstuk van vandaag,
het verhaal stukt, zoals het verhaal van de liefde
in het leven maar al te vaak stukt,
maar het Hooglied gaat verder en vertelt
dat die twee uit dit boek elkaar ineens weer
vinden, als zonder overgang,
verzoening, hoe, dat is het geheim
van de geliefden, we hoeven niet overal bij te zijn,
niet alles is voor onze ogen bestemd.

Het Hooglied
is geschreven op de tonen
van het leven zelf.

Maar nog andere stemmen zijn er,
andere stemmen in het gesprek hoe dit boek uit te leggen.
Er zijn uitleggers die benadrukken,
dat het niet liefdespoëzie algemeen is,
niet een loflied in het algemeen op menselijke liefde en seksualiteit,
maar dat er een specifiek verhaal
verteld wordt,
dat er een bijzonder verhaal
onder ligt,
van twee mensen die het recht opeisen
voor hún liefde.

Het vermoeden bestaat dat het Hooglied zijn
vorm kreeg in de tijd na de ballingschap.
Velen keerden ná de ballingschap in Babel

terug naar Juda. En samen met wie
in het land achtergebleven waren,
probeerden ze de samenleving weer op te bouwen.
Nieuw begin na alle catastrofes, na alle rampen,
in alle chaos.
Er was toen en daar
(en we zien het zich in de geschiedenis herhalen)
een groep die strikte ideeën had over de opbouw
van die samenleving,
die zou gebaat zijn bij reinheid en zuiverheid.
Een soort van eigen volk eerst,
duidelijke indelingen,
een samenleving met muren en grenzen en vaste ideeën.
Sporen van de discussies hierover hoor je terug
in de bijbelboeken Ezra en Nehemia.

Er waren mensen uit de ballingschap teruggekeerd in Israël
samen met hun buitenlandse vrouw,
hun geliefde van daar.
En die buitenlandse vrouwen werden gezien als niet gelijkwaardig,
een beletsel voor het opbouwen van een sterke samenleving,
een obstakel voor het opbouwen van het religieuze leven.
Anders zijn ze.
We hebben liever een andere schoondochter.
Maatregelen werden getroffen: uitsluitend, buitensluitend.

In het eerste hoofdstuk van Hooglied hoor je hoe de vrouw
zichzelf beschrijft als 'zwart ben ik'. Dat kan over haar huidskleur gaan,
of over haar komst van elders, dat is niet helemaal duidelijk,
het kan ook gaan over haar bruine gezicht als gevolg van het vele buiten werken,
een kantoorbaan, niet lelieblank, maar gebruind door het werken op het land,
gedwongen – zo lijkt Hooglied te vertellen –
door haar broers. Beschermend willen ze zijn voor hun zusje, maar ook zijn ze neerbuigend, en hard,
en gek genoeg zien we dat ook vaak samen gaan.
Bij de elite, de elite van het land, de elite aan het hof, hoort ze niet.
Maar zij, zij laat haar stem horen,
volhardend, nadrukkelijk, zelfbewust zingt ze.
Hoor mij! Zwart ben ik én mooi. Black is beautiful.

'Buitenlandse vrouwen moeten weggestuurd worden. Die horen hier niet.'
Zo horen we mensen roepen in het boek Ezra,
in de tijd waarin het boek Hooglied zijn vorm kreeg.
*'Ze zijn een beletsel voor onze vrede
en veiligheid.'*

En zo begin je iets te verstaan van die geliefden in het Hooglied,
hun samenzijn lijkt nergens onbedreigd, ze moeten opletten,
gehaast zijn ze, even samen, ga zegt ze dan, vlucht, voor je eigen veiligheid.
Geen rust is er. Opgejaagd zijn ze.
Mag hun liefde er wel zijn?
Van de samenleving?
Van hun familie?

En als je dan het hele boek nog eens leest

tegen deze achtergrond
hoor je het protest doorklinken
in de liederen...
Tegen de heersende opinie in
prijzen de geliefden elkaars schoonheid,
van top tot teen, armen,
benen, mond, haar, huid, stem.
Moet je horen, ja, ze is mooi, ja, hij is mooi,
wat jullie ook denken, vinden, oordelen,
wat de samenleving of de familie of de wereld ook zegt.
Twee geliefden zingen en zingen nog eens
een protestlied, een protestsong:
een pleidooi voor hun liefde.
De vrouw wordt, zo hoorden we vandaag,
vernederd, geslagen, door de wachters van de stad,
de wakers over de veiligheid,
maar het houdt haar niet tegen.
Telkens weer klinkt als een refrein in dit boek
de oproep ook deze liefde de ruimte te geven, laat haar
ontwaken, kom er niet tussen,
laat haar groeien, laat haar tot volle bloei komen.

Dit lied pleit voor het recht
om lief te hebben.

(...)
Hooglied,
het kan dus ook gelezen worden als een protestlied,
strijdbaar, politiek,
omwille van zovelen hier en nu en wereldwijd,
al die mensen met hun eigen zijn, kiezen, leven, lieven, lijven.
Ik mag er zijn, jij mag er zijn, mag onze liefde
er zijn?
Ook in dit boek
gaat het zo over de grondtoon
van heel die bijbel: bevrijding, recht, gerechtigheid.

(...)
Tot slot:
behalve de twee geliefden
is er ook het koor dat zingt, de meisjes, de omstanders,
u zag het als u meelas duidelijk aangegeven,
en misschien vinden wij wel in dat koor onze plek in dit verhaal,
andere weergaven van de tekst spreken hier van de dochters van Jeruzalem,
zij die hun plekje in de samenleving wel hebben, hun plek
wel hebben gevonden.
Dat koor slaat telkens een andere toon aan,
dan weer sceptisch:
'Wat zie je eigenlijk in jouw geliefde?',
dan lovend, dan vragend of uit-dagend,
uit de tent lokkend,
dan weer ondersteunend.
Het lijken wel stemmen uit de samenleving.
Wat mooi dat in de tekst van vandaag hun laatste woorden zijn:

*Waar is je lief naartoe gegaan,
mooiste van alle vrouwen,
waar is je lief naartoe gegaan?
Laten we hem samen zoeken.*

Laten we hem samen zoeken, wij helpen jou zoeken.

Ook die omstanders kunnen meedoen aan de zoektocht naar recht en gerechtigheid.

Geen zwijgende massa, geen zwijgende meerderheid.

Maar wij allen

op onze wijze, op onze plek,

zoekend te doen en zo te leven dat alle mensen

in vrijheid kunnen leven, lieven, groeien en bloeien.

Zoals Paulus het zingt in één

van zijn hoogliederen op de liefde,

in de brief aan de Romeinen:

wees het goede togedaan,

heb elkaar lief,

probeer voor alle mensen het goede te doen.

Halleluja.

Amen.